

se vertat animus illorum. » Cum ergo abatissa amare fleret et consolationis verba expeteret, regina mœrorem ejus lenire cupiens ait : « Quo spes nostra tendenda, quo animus noster dirigendus, nisi ad Deum ? Primum quærite regnum Dei et justitiam ejus, et hæc omnia adjicientur vobis (*Luc. XII, 31*). Credimus, filium nostrum Ottonem, prioris promissi haud immemorem, vobis impendere solamen. Quicumque autem possessionem ecclesiasticam ex nostra parte vestræ necessitati traditam injusta despoliatione scindit vel comminuit, provideat, quid Deo respondeat, contra vero quisquis muniat vel augeat, a Deo, fideli remuneratore, dignam mercedem recipiat. »

27. *Qualiter obierit.* Post hæc verba præcepit presbiteros et sanctimoniales propius accedere, ut ejus confessionem audirent sibi a Deo remissionem postularent. Quo facto, jussit missam celebrari et corpus Christi sibi afferri, ut per sacri mysterii communionem securius evaderet callidi hostis læsionem. His omnibus rite peractis, sibi astantes admonuit, ut psalmos vigilanter decantarent et evangelium legerent, usque dum anima jussu Dei de corpore discederet. Post hæc nullum verbum protulit, sed oculis expansis et manibus elevatis, animo et spiritu in cælum intendit. Appropinquante autem hora nona, jussit cilicium humi poni, corpus moribundum supra collocari, propriis manibus cinerem imponens capiti : « Non decet, inquit, christinianum nisi in cilicio et cinere mori. » Dein sanctæ crucis semuniens signaculo, cum pace et requie obdormivit in Domino 2 Idus Martii. Ut rectissime potuit investigari, anima sanctæ Dei egressa est de corpore in ipsa ¹⁰⁶ hora diei, qua semper consuetudinem habuit pauperes recreare in nomine Domini diebus qua-

A dragesimæ. Cum autem corpus lavissent et ad ecclesiam detulissent, venerunt nuntii reginæ Gerburgis, filiæ venerabilis domnæ Mahthildis, afferentes pallium auro intertextum, aptum cooperire loculum. Tunc electæ Christi famulæ prophetia in omnibus fuit adimpleta, et de transmigratio archiepiscopi Willehelmi et veste lugubri.

28 *De sepultura ejus.* Igitur sepelierunt corpus in basilica sancti Servatii, juxta sepulcrum regis Heinrichi (43), cum magno honore, ubi ipsa decreverat requiescere et diem judicii expectare. Ergo discessit de corpore, nobilis genere, nobilior moribus et sanctitate, senex et plena dierum, omnibus suis posteris bonum relinquens exemplum. Cum honore enim præsentem vitam duxerat, et cum honore de mundo migrabat ; et quidquid temporaliter vixerat, in bonis operibus consummabat. Non est enim mortua credenda, cui, ut speratur, reddita est justitiæ corona ; quia temporaliter vivens, omnes desideravit salvos esse et neminem de grege Christi perire ; in profectu cujusque hilaris, in adversitate autem pertristis ; erga omnes pia et compassibilis, exceptis vitiis, quibus non compassio sed reclusio debetur. Multorum festivitates sanctorum in ecclesia celebrantur quorum meritis non impar est, ut speramus, et a quorum societate non separabitur in æterna beatitudine. Vere fuerat dignum templum, in quo Dominus habitaverat, jejunis castigatum, orationibus refectum ¹⁰⁷, puritate mundatum. Sed quid de ejus laude digne potest dici ? Dominus in illa laudetur, et ipsa in Domino ; ipse enim est laus ipsius, cujus laus ab ejus ore numquam recessit, cui est honor et gloria, decus et imperium in secula seculorum, Amen.

EXPLICIT VITA GLORIOSÆ REGINÆ MAHTHILDIS.

VARIÆ LECTIONES.

¹⁰⁶ id est nona *addit* 3 ¹⁰⁷ et mundatum, puritate decoratum 2.

NOTÆ.

(43) Ubi adhuc conspicitur,

INTRA ANNUM DCCCCLXVII-DCCCCLXXXV.

GUMPOLDUS EPISCOPUS MANTUANUS.

GUMPOLDI VITA VENCEZLAVI DUCIS BOHEMIÆ.

(Pertz, *Monumenta Germaniæ historica*, Script. tom. IV, pag. 211).

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Ævo post cædem Venceslavi ducis peracto, cum miæ fines transgrederetur (1), et jam jamque decem-
miraculorum virtute ejus perpetratorum fama Bohem-
D dendo Pragensi episcopo et Bohemia Ratisponen-

NOTÆ,

(1) Widukind, I. 35.

sium præsulum potestati eximenda cogitaretur, Otto Himperator Gumpoldo Mantuano episcopo (2) Vitam Vencezlavi scribendam injunxit. Qui quæcunque tanto temporis spatio elapso veracium virorum testimonio comperire poterat (3), collegit et stylo diffuso, contorto et sæpe obscuro explicavit. Liber intra annos 968 (4) et 973 conscriptus, et b. m. Josepho Dobrowsky docente (5) omnium fere (6) quæ postea de Vencezlavi vita prodierunt radix et fundamentum, statim claruisse videtur; nam ipso sæculo decimo in usum breviarii non semel (7) exceptus, sæculo undecimo ineunte auctori Vitæ Adalberti episcopi (8) innotuit, et sæculis subsequentibus non solum a Sigeberto Gemblacensi (9) et Cosma (10) sed a reliquis leudegarum sancti Venczelavi auctoribus, quos inter Karolus IV. imperator emicuit (11), exscriptus est (12). Quibus omissis (13), Gumpoldi tantum opus erroribus quidem minime vacuum, utpote fama tantum innixum, sed quod proxime ad Vencezlavi tempora accedit, proponimus.

Gumpoldi librum, quem summus Dobrowsky anno 1819 ex codice bibliothecæ metropolitanæ Pragensis sæculo XIV conscripto, sed nec integro nec textum bonum præbente quique auctoris nomen tacet, exscripserat (14), ope codicum optimorum, quorum alterum anno 1823 in bibliotheca ducali Guelferbytana, alterum anno 1826 in bibliotheca regia Bruxellensi evolvi proponimus

1) C. Guelferbytanus inter Augusteos in 4° numero 11. 2, signatus, compluribus codicibus constat, quorum secundus foliis 18-37 Gumpoldi librum exhibet. Exaratus est manu pulchra sæculi XI exeuntis aut XII. Capitum initia littera aurea indicantur. Prima pagina (15) (18°.) picturam exhibet membranæ purpureæ auro et coloribus diversis illatam, Hemmam principissam terræ prostratam et pedes Vencezlavi ducis amplexantem, cujus capiti Christus vitæ, cujus librum sinistra tenet, præmium coronam martyrii triplicem dextra manu imponit, hac inscriptione aurea littera addita: *Hunc libellum Hemma venerabilis principissa pro remedio animæ suæ in honore beati Vencezlavi martiris fieri jussi*. Dux veste viridi limbo aureo ornata, tibialibus rubris, fasciis et calcaribus aureis indutus, læva lanceam gestat.

A dextram, qua Christo Gumpoldi librum ab Hemma sibi porrectum obtulerat, adorans elevat. Hemma vestitu violaceo auro consperso et limbo et cappa aureis utitur. Folio secundo [19] æque purpura auroque ornato præfationis initium legitur, littera initialis S colore rubro viridi auroque ornata. Folio 20 præfatione finita, cœna qua Vencezlavus fratri reliquisque convivis poculum porrigit, fol. 21 ducis cædes prope ecclesiam et initium passionis aurea littera in membrana purpurea habentur. Textus fol. 37 explicit, pagina 37^a vacua relicta. Librum igitur, cum propter litteræ formas ad sæculum X aut undecimi initium referri nequeat, non Hemmæ Bolizlavi II uxoris, quæ a. 1006 obiit, sed aut alterius cujusdam (16) Hemmæ jussu confectum aut ex codice antiquiore jubente Hemma illa scripto exceptum esse crediderim. Certe magni habendus est, et textum licet haud raro scriptoris imperitia depravatum, proxime tamen ad Gumpoldi autographum accedentem præbet, quare non nisi raro, sententia haud dubie jubente, ab eo recessimus.

2) C. regius Bruxellensis hodie numero 9289 insignis, olim Sancti Laurentii in Leodio, membranaceus, sæc. XII ineuntis, præter Gumpoldi librum. Vitas SS. Trudonis, Pigmenii et duorum Ewaldorum continet, et a Bethmanno in usus nostros versus, textum in universum quidem bonum, sed aperte correctum et pro tempore emendatum sistit. Cujus rei testem haud dubium habemus caput 15, ubi verba Bohemiam Ratisponensi cathedræ subjectam prædicantia omittuntur. Qua in re ut multis in aliis assentitur ei.

3) C. bibliothecæ metropolitanæ Pragensis sæc. XIV, qualem a Dobrowsky expressum legimus, sed in fine miraculum quod anno 1091 vel 1092 contigit ex Cosmæ Chronico addit.

4) C. olim S. Adalberti Aquisgranensis, cujus apographum Bollandiani se habuisse in Actis SS. Sept. VII, 771, referunt, hodie latet.

5) Liber olim in codice bibliothecæ Brunnensis in Moravia exstitit, quem intra annos 1100 et 1130 conscriptum Bonaventura Pitter ad Dobnerum retulit. Explicuit tamen textus in morte sancti, in fine capitis 19, adjecta tantum formula *prestante*

NOTÆ.

(2) De ipso nihil præterea constat; sedisse eum oportet intrat annos 967 et 985,

(3) V. cap. 21, 22, 23, 25.

(4) Ottone d. 25. Dec. 967 jam imperatore facto, sed Bohemia nondum a Ratisponensi diocesi exenta V. cap. 15.

(5) In libro: « Kritische Versuche die altere böhmische Geschichte von spätern Erdichtungen zu reinigen. » fascicul. I—III. Pragæ a 1803, 1807, 1819.

(6) Excepta scilicet Laurentii Casinensis vita Vencezlavi.

(7) V. Dobrowsky legendas B. C. D. fascic. I p. 8 sqq.; II^r, 20 sqq. Legendæ D codicem sæculo adhuc X exaratum in bibliotheca regia Monacensi inter Benedictoburanos numero 185 signatum vidi. Cf. Annales nostros VII, 387. et infra.

(8) Cf. c. 1 Boemæ descriptionem.

(9) A. 921.

(10) A. 894, 929, 932.

(11) V. Acta SS. Sept. VII, 837-839.

(12) V. Dobrowsky l. c. III, 25-52.

(13) A. Balbino in epitome historiæ Bohemæ indeque iterum in Actis SS. Sept. VII, 824 sqq. legenda, quam a Christiano Bolizlavi I filio conscriptam fingunt, typis expressa est. Fluxit præcipue ex Gumpoldo et legenda codicis Monacensis.

(14) L. c. III, p. 53-119.

(15) Pagina exterior a scriptore vacua relicta, sæculo XIII exeunte ultima vitæ S. Ægidii recepit; ante eam pagina integra excisa est.

(16) B. m. Ebertus noster Hemmam ab Adamo Bremensi l. II, c. 49. memoratam indigitavit; sed principissa vocabulum Bohemæ ducissam fuisse indicare videtur.

Domino, etc., usque sæculorum amen, ut lectio anti- A
qua in usum Breviarii (17) Codicis istius fata igno-
rantur.

Gumboldi textui quædam ex legenda inde sub
finem sæculi X derivata, quam ex codice M) regio
Monacensi inter Benedictoburanos Nro. 105. signato
V. Cl. Föringer, biliothecæ regiæ custos, exscripsit,
subjicere juvabit. Quæ licet haud magni momenti,
tamen qualiter paucos intra annos eadem res altera
vice narrata sit ostendit.

INCIPIT PROLOGUS GUMPOLDI MANTUANI EPISCOPI ¹.

Studiorum igitur genera multiformia varias cui- B
que mortalium ingerere solent ingeniorum curas,
quibus id genus ratione præstantissimum ² imagina-
tionis potentia interioris, tum natura, tum etiam
industria, res quoquo modo sensibus subjectas in-
tellectu discernere, et ad vota humana in usus ju-
cundos gaudet diffingere. Hic namque mente ³ mo-
deratus, spreto caducorum ludicro, superna inten-
dit, ille extractos in altum honores ardenti rerum
fugacium siti exæstuans desiderat; hunc ætas ju-
vencula contra fas plerumque illicit, illum frigidæ
senectutis matura longævitas in mores severos ac
salubres coaptat; huic artis bellicæ audax prudentia
appetibilem laudis gloriam promeretur, illi operum
diversorum labor artificiosus desidiam eximit, men-
tisque naturalem subtilitatem extorquet. Quidam C
vero litteralis speculatione ⁴ profunditatis infixi,
necnon liberali ocio per miras eloquiorum venu-
states perspicacius dediti, frequentissima reputa-
tione ⁵, quo ordine siderum motus ac fixatione non
motabili disponantur, quæ aut qualis mensura ter-
renæ ⁶ magnitudinis ambitum ⁷, quadam quasi la-
tenti ratione, per formulas geometricales ad certam
metiendi comprehensionem asstringat ⁸, quove
dictu ⁹ tota per numerum decurrat summa quanti-
tatis soliditatisque ¹⁰, aut per quas consonantiarum
proportiones cantilena temperetur naturalis, vel qua
opinionum imagine sub veri falsique proposito eorum-
que difficili commixtione tam profunda eloquentium
ubrepat disputatio, per artium scrupulositates in- D

Librum Laurentii Casinensis monachi, ultimis
sæculi XI annis ex relationibus Bohemi cujusdam et
« domini Benedicti Saxonis, monachi Casinensis, »
adhibita Vita S. Adalberti, conflatum et erroribus
scatentem, hoc loco omitti placuit, quum quæcum-
que alicujus momenti esse poterant inde decerptajam
sexdecim ante annos Annalibus nostris inserue-
rim (18).

vestigare desudant ¹¹. Alii autem studiis incitati
carminum, ludo insistentes ¹² poetico, ad nænia-
rum ¹³ garrulitates alta ¹⁴ divertunt ingenia. Famam
autem veritatis erga Dei sanctorum memoranda
gesta, cœlesti benignitate mortalium obtutibus to-
ties designatam, incuriæ quam exitiali ¹⁵ negle-
gentia, fabulis ¹⁶ delectati, non pavent subcludere.
Nec mirum, si grandia ac philosophicas quæstiones
moventia hujusmodi sapientes a simplici composi-
tionum serie transdixerint ¹⁷, cum plures eorum,
arcentius inhærendo gentilium scriptis, non tan-
tum ¹⁸ quid in sacris gestis laudi divinæ proferendum
ac litterarum indiciis in posteros divulgandum post-
posuerint ¹⁹, verum quicquid divinum ac menti de-
votæ mittissimum ²⁰ simpliciter ac sine difficultatis
perplexione videtur, penitus id quasi utilitate carens
abjecerint ²¹. Hac denique fortuna, uti plures existi-
mant, res hominum volvente ac sublimium sagaci-
tate rethorum ²² magis altiora spectante, nobis ²³ a
tanta sapientum ²⁴ ac docta loquacitate admodum
sejunctis, brevis tamen seriola ²⁵ subnotacionis,
quamvis corrupte ²⁶ prolata, victoriosissimi impera-
toris augusti Ottonis secundi sacro jussu rusticitati
nostræ imposita, memorabilis viri nomen gestorum-
que insignes mentiones paulo post declaratura, se-
quentis præcedat textus raritatem ²⁷; quem vero
quantum attenuat culpa viciose scribentis, tantum
exornat sancti excelsa dignitas, materiæ causam
operum sacra auctoritate designantis ²⁸.

EXPLICIT PROLOGUS ²⁹.

INCIPIT PASSIO SANCTI VENCEZLAVI MARTYRIS ³⁰.

1, Avulsa igitur ob insecabilis sacramentum Tri-
nitatis prisco catholicorum idoneoque ³¹ refragatu ³²

pestiferæ hæreseos sentosa pululatione, vitalis splen-
dor dogmatis irradianti diffusionem orbem atra erro-

VARIÆ LECTIONES.

¹ G. M. E. desunt 2. 3. ² præstantissimum 1. ³ mentem 1. ⁴ speculationi ⁵ disputatione 2. ⁶ te-
nere 1. ⁷ ambitum 1. ⁸ asstringat 2. 3. ⁹ dicto 2. ¹⁰ decer quantitatis soliditatis, aut 1, ¹¹ desiderant
2. ¹² insistentes 1. ¹³ adueniarum 1. ¹⁴ alia 1. ¹⁵ exitali 1. ¹⁶ fabulosis 1, ¹⁷ transdixerunt corr.
transdixerint 1. traduxerint 2. ¹⁸ s. notandum 1, ¹⁹ postposuerunt 2, ²⁰ m. menti d. 2, ²¹ abjece-
runt 2, ²² rethorum 2. ²³ nobisque 3. corr. nobis itaque 2. ²⁴ sapientum 2. 3. ²⁵ deest 2. (ubi sub-
notatio... ex corr.) 3. ²⁶ corrupte 1. ²⁷ raritatem 1. ²⁸ designantes 1. ²⁹ E. p. desunt 1, *Sequuntur in*
1. *picturæ convivii et cædis Vencezlavi; tum Incipit* passio, etc. ³⁰ inc, vita ejusdem 2. ³¹ idoneque 1.
l. c. 2. ³² refragatu 1.

NOTÆ.

(17) Dobrowsky l. c. I. 7. 8.

(18) T. V, 136-143.

rum ³³ caligine obfuscatum divinitas serenavit. Sed quia fidei salubris incrementa, quo primum roboris sumpsissent exordium æcclesiastici ³⁴, priore ³⁵ theologorum sollertia salutarium studiis textuum latius coruscante, libris inscriptum ac credulæ posteritati certius præsignatum satis constare pervenimus: gentibus tamen quibusdam longo post errabundo anfractu ³⁶ diverticulo ad normalis rectitudinem tramitis sacra illustratione redactis, nondum cunctæ mundi nationes, quamvis prædestinatæ, hujus gratiæ donum simul sunt sortitæ; sed ordinante cælesti majestate, quasi paulatim surgentibus diaboli detrimentis, feliciter in partes processit. Quarum quidem partium unam stili simplicitate præsentis exprimendam, incolis inhabitatam Sclavanicis ³⁷, aggredimur ³⁸. Plaga aquilonalis ³⁹, ceteris immitior ac fide tardior, nostræ prostratur ⁴⁰ intentioni; quam ipsa sacri pneumatis ⁴¹ charistia ad christianæ cultum professionis, quamvis sera, tamen beata conversione dignata est instituere.

2. Quoniam quidem ab ipsis terræ incolis Boemia regioni vocabulum ⁴² sonat impositum: cui jam ⁴³ regnante felicis memoriæ præclarissimo rege Heinricho, quidam gentis illius progenie clarior ac potentia in cives eminentior, Zpuytigneu ⁴⁴ (19) nomine, principatus regimen sub regis dominatu impendens, divini cultus dulci voto attactus, sacri fontis mysterio regenerari non parum anhelans, baptismo mundatur, et novo studio fervens, domos Dei ad ⁴⁵ beatissimæ ejus genitricis Mariæ (20) sanctique apostolorum principis (21) memorandam venerationem construxit, in quibus postmodum innumera annuatim miracula ⁴⁶ ope divina cooperante fulserunt

3. Hujus interim laudabilis vitæ diebus, honestorum actuum exemplo, per naturæ legem obclusis, frater ejus ætate ⁴⁷ minor Wratizlav ⁴⁸ in principatum, se publico assensu eligente, successit, fraternamque ipse ⁴⁹ assecutus ⁵⁰ religionem, victorioso Dei ⁴⁹ athletæ beato martiri Georgio basilicam (22) Deo dicendam, christianæ credulus veritati, erexit. Quo etiam post tardos temporum tractus naturaliter hominem exeunte ⁵¹, sobolem alta ammiracione ⁵² mortalibus per laudes frequentandam, filiorum scilicet tam natu quam etiam actu majorem, Deo dilec-

tum Vencezlaum ⁵³, superstitem sibi ac multo cælestium ardentiorum reliquit.

4. Qui vero miræ claritatis ac amandæ indolis ⁵⁴, dum floridam juventutis ætatem primum attingisset, patre adhuc vivo, ad litterarum disponi exercitia ⁵⁵ desiderans, paternumque crebro flagitamine deflebens animum, ejus transmissu ⁵⁶ in civitate Bunsza ⁵⁷ litteris addiscendis est positus. Cujus itaque ingenio celeri capacitate divinitus instructo, brevi studio librum psalmodialem ⁵⁸ ceteraque divinorum compluria perdidit ⁵⁹ et solidius interiori memoriæ conexuit. Patre interim, ut jam dictum est, universæ carnis viam ingresso ⁶⁰, juvenis ipse senum exempla actibus declarans, sub regis serenissimi Ottonis (23) fulgente potentia, favorabili populorum assensu in paterni ducatus successionem, se nimium refutante, delectus, et in principalis sedem dignitatis est elevatus

5. Quam gravibus ⁶¹ tunc perturbantis molestiæ diversitatibus principis novelli benignitas, terreno jure suscepto, intrisecus augetur, non est admirandum, quoniam cælestia, præ ceteris intuendo mente devota ⁶² proposuit, ut quamvis publicæ utilitati providendæ debitor ⁶³ exitisset, Dei tamen prædulci obsequio ⁶⁴ uti primis se annis implicavit, potius despecto ⁶⁵ seculari fastigio, non repudiavit. Plebis autem commissæ crimen luendum veritus, si dignam civilis districtiois legem non impendisset; sed hoc ambiguum non diu mediastinum tractatus, quam sagaciter arripiens callem, ut neque hoc seculariter agendum omisisset, vel istud ob cælestia tendendum a se neglegi in futurum non expavisset; moderari in civium ac miliciæ communes ⁶⁶ utilitates legum decreta, benignissimo et admodum discreto dominio ⁶⁷ denique resedens, nutu certavit principali. In decernendo ⁶⁸ providus, et misereri cuiquam promptus, in miseris reorum noxas facilius cessanda punitate exorabilis, omnigenarum qualitate pœnarum in judiciis alienus; domestica habitudine simplex, morum castitate perspicuus, bonorum promissione erga petentiores haud tardus, hisque adimplendis æque devotus; incolarum quoque inopum jam rusticitatem majoribus sæpe in diligendo præferens ⁶⁹; viduatibus parentum vel rerum adminiculo, necnon patria exulantibus ⁷⁰, consolator

VARIÆ LECTIONES.

³³ eorum 1. ³⁴ æcclesiasticum 2. ³⁵ priorum 2. ³⁶ amfr. 2. ³⁷ germanicis 3. ³⁸ deest 1. ³⁹ aquilonaris 2. ⁴⁰ protestatur 2. protestat 3. ⁴¹ pneumati 1. ⁴² vocabulum 1. ⁴³ etiam corr. jam 1. ⁴⁴ Zpuytigneu 2. Spitigneu 3. zpuytigneu M. ⁴⁵ ac 2. 3. ⁴⁶ miracula 1. ⁴⁷ post suppletum 1. ⁴⁸ Wratizlav 2. Wratizlav 3. wirizlav M. bratesclavus Laurentius Cas. ⁴⁹ deest 2. 3. ⁵⁰ assecutus 1. ⁵¹ eunte 1. ⁵² ammiracione 1. ⁵³ Vencezlaum 2. M. ⁵⁴ i. puer 3. ⁵⁵ exercitia corr. exercitia 1. ⁵⁶ transmissum 4. ⁵⁷ Budec 2. Budess 3. Budéa M. ⁵⁸ psalmodialem 2. ⁵⁹ a quodam venerabili presbitero nomine Uceno M. ⁶⁰ v. u. c. 2. ⁶¹ gradibus 1. ⁶² devoto 1. ⁶³ debita 1. ⁶⁴ D. t. predulce obsequium 2. ⁶⁵ d. de's 1. ⁶⁶ comunes 1. ⁶⁷ domiolio 1. domicilio 2. 3. ⁶⁸ decerno 1. ⁶⁹ proferens 1. ⁷⁰ exulantibus

NOTÆ.

(19) cf. Ann. Fuldenses a. 895. Tunc jam Christianus fuisse videtur.

(20) Pragæ α in urbe Praga. v. D.

(21) id loco Budec, ubi Vencezlavus scholam fre-

quentavit.

(22) in arce Pragensi.

(23) Heinrici, qui Vencezlavum postea bello aggressus est.

ac paternus fautor miro semper caritatis splendore effulsit. Modestus in omnes actus, memorabilisque amator patientiæ, et inter ⁷¹ cunctas casuum adversitates prudens moderator, substantiarum largissimus in pauperum flebiles indigentias dispensator, humilitatis mansuetissimæ placidus ⁷² exsecutor, in se plerumque ⁷³ severior; in ceteros ubique clementior, omnibus in æternitatis exemplum largiendo, miserando, inscios ⁷⁴ reformando, edoctos ⁷⁵ roborando perluxit ⁷⁶.

6. His ergo virtutum fulgentibus gemmis beatissimi juvenis decorata conversatio, in tantum ad hæc pietatis studium adamavit, ut quodcumque dispositis erga publicas necessitates colloquiorum vel placitorum inter ordinata iudicum plebiumque subsellia edictis, eoque eminentius res quaslibet in iudiciis prænoscente, si forsitan quis noxa detentus, mortali sententia quamvis debito proscriptus ejus ⁷⁷ præsentis ab incusatorum damnabili iudicio fuisset adductus ⁷⁸, [ejus ⁷⁹ suffragiis immunis abiret e medio]; si vero princeps ille misericors, nec permutata legis necessitate nec iudicibus pro hoc solvendo aliquatenus ab eo exoratis, minime reum lege horribili cognovit eripiendum, se tandem cupiens ac sacros obtutus sanguinea cæpe non sordidandos subducere, edita quoquo modo excusabili ratione, consessu ac iudicio excessit, quam sano ingenii acumine ⁸⁰ salutaris æmulator et evangelici edicti, quo præcipitur: *Nolite iudicare, et ⁸¹ non iudicemini; et nolite conternare, et non condempnabimini* (Luc. vi, 37).

7 Hoc ipse Deo plenus juvenis mandatum perfectius amando, ac periculose a quoquam mortalium præsentis ⁸² non sequendum, notatis reis criminosa dampnacione pœreundis benignissime pepercit ⁸³. Verum ne tormentorum nefanda monimenta diutius excrevissent, omnia patibula, hominum suspendiis in ejus regni locis quam pluribus erecta, pœnitens dirui fecit, nec ulterius hoc tempore reparari toleravit ⁸⁴. Felicissimo autem actuum propectu, bonitatis jam probandæ cumulum magis magisque in dies convenustando exaggerans, quacumque terrarum parte clericos advenientes alacri munificencia sub tocuis necessitatis grata revelatione ad se recepit, divinoque amore erga proximum servando ⁸⁵, sub oculis ejus adfixo, reverenda caritate ⁸⁶ secum eos libentius commanentes curiose benigniterque tractavit, eorumque ⁸⁶ crebris sacrisque in-

formationibus mens casta cœlitus edocta, frequentius in discendo exulta, in miram scripturarum capacitatem prodivit ⁸⁷. Quicquid ⁸⁸ namque docentium studia in eo præsignaverant, honestis actibus ipse complevit; quia omnium angustiæ compassus, inbecillitate quosdam lassantes caritative visitavit solacio, et mortis lege illaqueatos ⁸⁹, plerumque neglecta a civibus minus religiosis sepultura, funebris ⁹⁰ obsequii tumultavit officio. Sed gentibus, ducatu ipsius per legem ac morum consuetudinem ⁹¹ vetustam disponendis, rudis adhuc fidei doctrina nutantibus, dum per nefandas aditorum atque arum furialium ædes, proceres quoque ipsos diis libandum alienis ⁹² frequentius in anno concursantes beatæ indolis juvenculus conspexisset ⁹³, ad hanc scelerosam ædendis sacrificiorum victimis communionem quamvis sæpe rogatus ⁹⁴, mensæ cœlestis convivia præ omnibus esuriens, non tantum epulas refutavit illicitas, verum etiam profana convivarum, sordibus dæmoniacis inquinatum, quam strenue aufugit consortia. Super his tamen errore pestifere depressis non parum sollicitus, voluta sæpius scriptura, qua per apostoli dicta præcipitur: *Alter alterius onera ⁹⁵ portate* (Gal. vi, 2), *quosdam, aliquo modo ad verum summi boni tramitem flexibiliores, suavis alloquio persuasionis, ut spiritibus quibus decepti fuissent idolorum imaginibus, ad veræ et inmutabilis, crescere vel minui nescientis, semper ⁹⁶ manentis, essentiam Deitatis, mentes et vota cum fide inclinassent, supernæ mercedis bona promittendo inestimabilia, constantissime adortari non destitit* Quosdam vero minus peritiæ hujus salutiferæ capaces, corde duriores, sensuque vera intelligendi desidiores, juxta monitum apostolicum oportune cathezizans ⁹⁷ atque inportune objurgatus ⁹⁸, utriusque modi ⁹⁹ designans præmium, pro viribus conando, quoscumque potuit, tam ultronea quam coacta etiam invitatione, ad patris familias cœnam, omnibus copiarum sumptibus habundantem, pulsa fame sacietatis æternæ gaudia subministrantem ¹⁰⁰, conjungere cupidus properavit ¹⁰¹.

8. Inter ¹⁰² mira igitur jejuniorum clemosinis fulgentium acta hoc egregium modestæ consuetudini saluberrimo solitus est adnectere exemplo, videlicet ut divini insinuatione effaminis sacræ mentis intuitu altius perspecto, quia obedientiæ magis quam sacrificii Deum ¹⁰³ comprobare legitur obsequium, pios ac venerandos mores admodum exornare studuisset

VARIÆ LECTIONES.

⁷¹ in 2. ⁷² placidissimus (deest mans.) 2. ⁷³ pl. ipse s. 3. ⁷⁴ in socios 1. ⁷⁵ et doctos 3. ⁷⁶ perduxit 1. ⁷⁷ deest 2. 3. ⁷⁸ addictus 3. ⁷⁹ e. s. i. a. e. medio desunt 1. 2. ⁸⁰ acumine 1. ⁸¹ ut 2. 3. ⁸² persentiens 2. ⁸³ Carceres quoque destruxit et omnia patibula succidit. M. ⁸⁴ n. n. h. t. r. t. desunt 2. ⁸⁵ servandum 2. 3. ⁸⁶ erumque corr. eorumque 1. ⁸⁷ p. c. 2. ⁸⁸ Nam quicquid 2. q. nam 3. ⁸⁹ illaqueatos 1. ⁹⁰ funeribus 1. voc. obsequii suppleto. ⁹¹ v. c. 2. 3. ⁹² Denique cum hi omnes predicti malivoli irent ad immolandum deminiis agnos atque porcellos ut ederent ex his nefandissimis hostiis, ipse autem oportunitatem querens subtraxit se ab eis. M. ⁹³ aspexisset 2. ⁹⁴ conrogatus 2. 3. ⁹⁵ onera 2. 3. ⁹⁶ semperque 3. ⁹⁷ chatezizans corr. cathezizans 1. catezizans 2. ⁹⁸ objurgans 2. 3. ⁹⁹ supp. 1. ¹⁰⁰ erasum 1. ¹⁰¹ in gremio sanctæ matris æcclesiæ constitutos assidue divinis dapibus nutriebat, vel in tabernis bibentes et a doctrina recedentes, statim illos mensæ pronos alligans, districtè flagris verberabat multis. M. ¹⁰² inter corr. interea 1. ¹⁰³ dominum l. c. 2.

Quoniam ¹⁰⁴ redeunte per annuas vices legitimo ar-
 duæ observationis jejunio, sacer ipse juvenis, sæcu-
 laribus quamvis ob regimen negociis haut raro fuerit
 interceptus ¹⁰⁵, indefessis tamen orationum, larga
 inter pauperes dispensatione volantium, operibus
 singulos quam veneranter perduxit ¹⁰⁶ dies. Noctibus
 autem serenissimo instans pervigilio, lenis inmemor
 soporis, primo quietis nocturnæ conticinio ¹⁰⁷, spreto
 fulgentis stratu cubilis, clam ceteris de thoro ¹⁰⁸
 surgit, puerum cubicularem tacitus ¹⁰⁹ excitat, co-
 dicellum manuali frequentia rugosum eripit, pala-
 tium nesciis custodibus egressus, comite solum
 clientulo, aspera montium cacumina, vallium exiti-
 alia ¹¹⁰ præcipitia, diverticulorum ac semitarum
 lapillosa vel glacie horrentia inter civitates itinera,
 continua psalmodiarum ceterarumque precum recita-
 tione nudipes singulatim æcclesias quæritando per-
 lustrabat. In tantum itaque carnis afflictionem suffe-
 rens ¹¹¹, ut scissis teneris ¹¹² plantis, cruor defluus
 sparsim notasset vestigia. Domum autem reversus,
 quæ mens interius gessit ipse dissimulando, princi-
 palium item vestibus ornamentorum solio residens
 induitur, sed caro mundissima cilicino subtus acu-
 mine dissulcatur ¹¹³. Messis etiam imminente æstu,
 tuto noctis silentio per agellum tritici manipulos
 ipse falcicula ¹¹⁴ succidens, gravique fasce propriis
 impositos humeris, in secretiore ¹¹⁵ domus angulo
 abscondit, ibidemque trituratis, et inter saxa tritico
 fracto ac purgamentis agrestibus ad mundam excus-
 sionem a sanctis manibus ipsius ¹¹⁶ diligenter
 cribrato, cum fontis aspersione quem ipse solus
 præsentem tantum puerulo cum ydria ¹¹⁷ producens
 veræ Trinitatis invocatione signavit, hanc farinulam
 massa ¹¹⁸ naturali congestam in libas sacrificales,
 sacerdotum manibus offerendas, ille proprio ma-
 nuum labore coqui parabat. Necdum autem secum-
 deputans missarum se satisfecisse sollempniis, sed
 obedientiæ, quam divinitus jam didicit victimis
 laude prælatam, sapore delectatus, inter annos
 processus adveniente ¹¹⁹ vindemia, clanculum accito
 nimis fidelitatis jam dicto sequaci ¹²⁰, vinearum
 septa noctu transiliens ¹²¹, fiscellulas utrisque dorso
 dependentes gravidis implens racemis, cellulam pa-
 latio remotiorem sibique adeo caram furto laudabili
 revisit. Interim hospitoli foribus repagulorum ¹²²
 cauta undique clausura munitis, in vas huic con-
 gruum vindemiolæ uvas pistillo conterens, expres-
 soque musti tenero liquore, per linei sacculi mun-
 dam subtilitatem studiosissima castarum ¹²³ im-
 pressionem manuum excolavit; sicque diotæ, conscio

A solum clientulo, infusum, secretiusque repositum,
 considerata oportunitate, inter clericos conprovin-
 ciales cum oblati, quas missali celebritati ¹²⁴ pro-
 videndo ipse coquebat, sub mira divinorum com-
 munionem ¹²⁵ distribuit. O indissolubile circa pectus
 castissimum fidei inviolabilis vinculum! O laudabilis
 obedientiæ sectatorem devotissimum! O principis
 miram humilitatem, servulorum ¹²⁶ officia divini
 amoris instinctu subire non pudentem! Qui mentis
 ardua contemplatione cœlestia quæ corde tenuit
 intuitus ¹²⁷ archana, reverendam ac salutiferam
 dominici corporis et sanguinis collationem tanto
 veneratus est ac dilexit obsequio, ut libaminis ¹²⁸
 cultui cœlestis, criminum contagia mundantis, non
 fidei solummodo militasset constantia, verum etiam
 B fontis purgatissimi exteriori instar servuli agrestis
 labore ac pia largicione sacerdotum religioni sorti-
 tus ¹²⁹ ipse fuisset.

9. Non latere autem benignam veri amatorum in-
 tentionem utile ducimus, quoniam honesta quorun-
 dam relatione, futurorum certa præsentia cœlitus
 jam doctum juvenem ¹³⁰ in crebris erga res huma-
 nas eventibus ¹³¹ præscisse ac familiarium sæpe ¹³²
 fidei per novos casuum terrores præsignasse ex-
 perti sumus ¹³³. Cujus doni memorabilis gloriosam
 inter tot miraculorum præconia mentionem, scri-
 bentis non reticet humillima devotio; quia divini-
 tus aperta visione, noctis conticinio, forte cujusdam
 atrium presbyteri Pauli ¹³⁴, quod amœnis et vastis
 C ædium munitur ambitibus, sub sancti Deoque pleni
 Vencezlavi ¹³⁵ clarissimo obtutu, omni mœnium
 cultu desertum et humanæ passionis ¹³⁶ habitatione
 omnino comparuit alienum. Quod videlicet ipse,
 pulsa somni carnalis gravitate, cordis speulatione
 pervigiliis ¹³⁷ excitatus, quisdam ¹³⁸, quæ visa sunt,
 prudenti sermone innotescens, subinde quid ¹³⁹
 verius futurum edita jam pronunciasset ceteris,
 prophetanti ¹⁴⁰ ore edisserens, convocatos hujus-
 modi dictis alloquitur:

10. « Thoro me accubantem, dulces amici vosque,
 o familiares clientuli, noctis silentio gravis et alta
 sustulit visio; quoniam Pauli presbyteri porticum
 tota ædificiorum sublimitate ac hominum cultu vi-
 debam penitus desolatam. Quo viso mœstus dejicior,
 ac internæ pro Dei fidelibus sollicitudinis molestia
 consternor. Sed tamen ut immensa omnium cogni-
 toris pietate in spem, qua credenti cuncta ¹⁴¹ posse
 promissum est, transferor, hujus somni ¹⁴² verita-
 tem imminente jam casu ¹⁴³ pernoscendam, claræ

VARIÆ LECTIONES,

¹⁰⁴ no 1. *lineæ initio omissa*. ¹⁰⁵ inceptus 1. ¹⁰⁶ produxit 2. 3. ¹⁰⁷ *deest* 2. *ubi* nocturno. ¹⁰⁸ lecto 2.
¹⁰⁹ exc. tac 2. 3. ¹¹⁰ exitilia 1. ¹¹¹ s. a. 2. ¹¹² cissis teneribus 1. ¹¹³ disulcatur 1. ¹¹⁴ fascicula 1.
¹¹⁵ secretiori 2. 3. ¹¹⁶ ejus 2. ¹¹⁷ hydria 3. ¹¹⁸ masse 1. ¹¹⁹ adventante 2. ¹²⁰ sequace 2. 3. 2.
¹²¹ properabat in vineam suam cum ministro fidei. M. ¹²² repagulorum 2. ¹²³ castrorum 1. ¹²⁴ celebri-
 tate 1. ¹²⁵ *ita corrigo*: communicatione 1. 2. communicatione 3. ¹²⁶ servorum 2. ¹²⁷ *deest* 2. ¹²⁸ c. c.
 1. 2. ¹²⁹ *deest* 2. 2. ¹³⁰ *deest* 2. ¹³¹ evenientibus 2. ¹³² sæpe—miraculorum *desunt* 2. ¹³³ e. s. *desunt*
 1. ¹³⁴ p. p. a. 2. ¹³⁵ Vencezlai 2 *sæpe* ¹³⁶ *deest* 2. (*ubi* habitationi) possessionis 3. ¹³⁷ pervigili
 2. 3. ¹³⁸ quibusdam 2. 3. ¹³⁹ quod 2. 3. ¹⁴⁰ prophetandi 1. ¹⁴¹ cuncta 1. ¹⁴² somni 1. ¹⁴³ superno-
 scendam *proposito* casu 1.

solutionis interpretamento ¹⁴⁴ ad certam rei .excursionem ¹⁴⁵ explanare aggredior.

11. « Domorum namque visa destructio felicem [aviae ¹⁴⁶] meae Liudmilae ¹⁴⁷, sanctae ¹⁴⁸ ac venerabilis matronae, portendit obitum. Quae videlicet matris meae, tam genere quam operum etiam inquinacione gentilis, furiali cum aliquot ministris ad seculus aequae paratis facta conspiracione, non multum hinc processuro tempore, clanculum irruentibus perversorum armis, pro christiani nominis ac fidei professione corporis ¹⁴⁹ crudelem subibit passionem. Porticus autem, ut visio ¹⁵⁰ testatur, populis ¹⁵¹ deserta amplitudo, clero, nostro incluso ¹⁵² tutamine, miserabilem praefingit e regno expulsionem tocusque substantiae non debitam amissionem. Enimvero execrabilis memoriae genitrix mea sectae vitali, quam pro toto posse confiteri, colere, corde tenus sequi et amare insto, et posthac aliorum inrevocabilis instabo, mordaciter invidens, eosdem diversorum clericos ordinum ¹⁵³ quia mecum sentire non negant, ope terrena privatos, regno severius ejectum iri ¹⁵⁴ molitur ¹⁵⁵ »

12. Hac denique sagacis conjectura praedivinationis mens veri conscia minime frustatur; sed ut interpretacionis congrua ¹⁵⁶ sonuerunt indicia, erga jam scriptae ¹⁵⁷ peremptionem matronae, clerique longo adjacentium ambitu regionum in ejus subjectionem, immo mitissimam largitatem se prompte ¹⁵⁸ concedentis ¹⁵⁹ ferocem expulsionem, ordine incorrupto non longo post cuncta jam constat fuisse impleta. Qua ¹⁶⁰ videlicet gratiae spiritualis significativa praescientia juvenis electi praecordiis elucente, parentes (24) invidi admodum concussi, jugiter ipsum Christi constantissimum amatorem per satellitum vicinius suis adjunctorum consiliis furtiva alloquia commoventes, a proposito, quo devotius caelestibus capessendis insistere decrevit, ob necessitates publicas ab eo providendas aliquatenus avellere conati sunt. Ipse autem caelestis armaturae roboratus tutamine, hujusmodi familiarium ¹⁶¹ suggestionum naeniis sacras interdum aures palam regni primatibus quasi consentiens applicabat ¹⁶², cordis autem interna consideratione assensum in actibus denegat; quia licet se quasi terroris humani ¹⁶³ specie simulasset cedentem, templaque Dei aliquantum solito rarius sub publicis conventibus frequentasset, tamen quod mentis profunditate dilexit, operum miranda constancia manifestavit; quia continuam precum divinarumque orationum seriem, quam parvo inscriptam libellulo diligentius occultiusque ¹⁶⁴ secum ser-

vando retinuit, depositis ¹⁶⁵ interim secularis negotii curis, duodecies vel plus eo, quamvis interdum nisi sub secretiores cubiculi vel ipsius thalami silentio orandi locus concedi non posset, inter noctis vel diei certas vicissitudines casta intentione Christum laudando ad finem usque perlegerat.

13. Transcursa ¹⁶⁶ interim annorum juvenilium tam felici aetate ¹⁶⁷, in virilis animi robur dux ipse alius conscenderat ¹⁶⁸, paulatimque suorum vana sectantium consilia viriliter abiciens, eorumque errabundam a vero ignorantiam non modicum abhominatus, die quadam militum et amicorum contione ¹⁶⁹ in ¹⁷⁰ palatio facta, hujusmodi ipsos effamine increpationis alloquitur: « O amici et fideles utinam Christi! Cum ego litterali studio jam quondam parentum cura injunctus ¹⁷¹ doctrinas avidius hauserim, inter caetera magistrorum dicta quoddam apostoli scriptum addisco, quo ait: « Cum « essem parvulus, loquebar ut parvulus, sapiebam « ut parvulus, cogitabam ut parvulus; quando autem « factus sum vir, evacuavi quae erant parvuli (I Cor. « XIII, 11). » Hac quippe sententia, modo me ipsum intuendo, quoniam ¹⁷² primo jam adeunte pueritia rerum omnium factorem vilis ego factura cognoscere ejusque servitio me implicari ¹⁷³ ardentius desidero, sed puer ego in principatum vestra censura patri ¹⁷⁴ mortuo natu fratribus major succedens, per legum frena moderata et rem publicam Deo praestruente ¹⁷⁵ disposui, et patriam contra infestantium molem pro viribus tulavi: vos autem, quia cordibus erga summam veritatem speculandam desides fideque ¹⁷⁶ mihi manetis dispares, quam plurimum in consiliis vestrae perversitati amabilibus, sed reclinantibus ¹⁷⁷ admodum dissimilibus, satis mihi injuriosos hactenus ¹⁷⁸ jam ¹⁷⁹ patior; qua districtione, si vita regnumque manebit incolume, posthac exsolutus vacabo, et juxta scriptum retromissa ¹⁸⁰ juventute vir effectus ¹⁸¹, quae sunt parvuli evacuabo; praeccepti actibus dominici, vestrae ulterius non obaudiens nequitiae, superna roboratus clementia insistam. Quocirca vanescat susurratiouis vestrae adversum me conspiratio; cessent saeva publicis conventibus inter vos consilia. Pacis amor domi forisque in regno ferveat. Negocia cujuslibet utilitatis judicium eversione non damnentur ¹⁸². Parricidiorum scelera, quibus pollui soletis, a quoquam ultra non praesumantur. Haec legis inquinamenta si summi regis metu ¹⁸³ non deseritis, nostra ira in scelerosos Dei zelo accensa, quemcumque hujusmodi reum capite truncabit, »

VARIAE LECTIONES.

¹⁴⁴ interpretamenta 1, ¹⁴⁵ excessionem 1. 3. ¹⁴⁶ deest 1. 2, ¹⁴⁷ ludmillae 3. ¹⁴⁸ deest 2. ¹⁴⁹ c. sui 2. ¹⁵⁰ viso 1. ¹⁵¹ populi 2. ¹⁵² cleri n. inclusi 2. 3, ¹⁵³ o. c. 2. ¹⁵⁴ ire 2. ¹⁵⁵ molietur 2, 3. ¹⁵⁶ deest 2. ¹⁵⁷ scripturae 1. ¹⁵⁸ propter 2. ¹⁵⁹ concedentis corr. conced. 1, ¹⁶⁰ Quia 1. ¹⁶¹ familiarum 1. ¹⁶² applicat 2. 3. ¹⁶³ hui 1. ¹⁶⁴ occultusque 1. ¹⁶⁵ Repositis 1. ¹⁶⁶ cum autem factus esset vir, convocavit omnes viros suos et matrem et exprobravit, etc. M, ¹⁶⁷ felicitate 1. felicium 3. ¹⁶⁸ conscenderat 1. ¹⁶⁹ contentione 1. 3. ¹⁷⁰ deest 1. ¹⁷¹ injunctas 2. ¹⁷² quoniam corr. deum 2. ¹⁷³ implicare 2. ¹⁷⁴ patre 2. ¹⁷⁵ prestante 2. 3. ¹⁷⁶ mihi que fide d. m. 2. ¹⁷⁷ r, valde a, 3. ¹⁷⁸ injuriosus hactenus 1. ¹⁷⁹ deest 2. ¹⁸⁰ etro missa 1. ¹⁸¹ effectus 1. ¹⁸² damnetur 1. ¹⁸³ metum non desideretis.

NOTAE.

(24) Mater et frater DOBR.

Finito ¹⁸⁴ excellentis alloquio jussionis, nefastæ participantis conjurationis domum pavidi redeunt, superba mentium fastigia, accepto sacri ducis potenti vigore, coacti deponunt, solitasque erga miræ sanctitatis virum insidias, quamvis ad modicum tempus, moliri desinunt. Jam tunc Deo serenante comprimuntur aliquantum sub ejus manu barbaræ motiones ¹⁸⁵; surgunt autem catholicæ religionis læta incrementa; quoniam divino cultui templa dicata, paulo ante infidelium neglectu cadentia, stabili reparatione fundantur, clerici patria bonisque privati, benigna largitate revocantur; statimque non tantum restituta, verum sancti viri plurimis adaucta muneribus substantia locupletantur, et tota per has partes tali sub principe elata congaudet æcclesia ¹⁸⁶.

14. Deinde clarius virtutum ejus coruscante per orbem decore, rei publicæ commoda curioso ducis cœlitus armati regimine studiosus geruntur ¹⁸⁷. Sed quæ prius supernæ dilectionis vigore peragenda instituuntur, vigilantia principis diligentia tanto minus negleguntur, quoniam, licet palatinæ frequens cohortis latus utrumque circumstipaverit tumultuatio solita, tamen sagatius recolens assiduus pro se populoque incredulo orator, inopumque promptissimus fautor, mœsticia pressorum benignus consolator, eventu subitaneo raptorum compatiens adjutor, nulla interrumpente sæcularium mora perseverat.

15. Aut fraudulenta hostis impurissimi machinatione hujusmodi operum affectibus astu, si umquam poterit, antiquo perimendis, minimum retardante, frater ejus Bolezlav ¹⁸⁸ ætate minor, mentis perversitate et actuum qualitate execrandus, diabolico tactu instinctus ¹⁸⁹, furoris nequitia contra virum Dei sævienter armatus, regni fraterna manu rapiendi cupidus, cum nefario ministrorum ausu mortales ¹⁹⁰ exitii insidias sibi tendere quam plurimum conatus est. Sed divinitus prædestinatione rem, postmodum tamen futuram, tum fuisse certum constat dilatam. Jam parvo interjacente tempore vir Deo carus voto salutari propositum obligavit, se Deo donante æcclesiam nobili operum artificio con-

structorum, Christi eam victoriosique athletæ ejus beati Viti martiris honori dicendam. Nec mora, instat impiger facti, fervens autem propositi, missis Ratesponæ ¹⁹¹ sedi regis legatariis ¹⁹², Tutonem episcopum (25), totius probitatis virum cujus diocesi tota subcluditur Boemia ¹⁹³, supplici rogatu. quo idem opus Deo sacrandum ejus licentia et assensu fieret, implorat.

16. Dato juxta beati ducis vota ab episcopo permissu, remissisque caritate nuntiis, artifices celeri jussione convocat: fervet opus, labor impatiens effulget, æcclesia ad perfecti ornatus extremam manum perducitur, miroque metallorum fulgore decorata exornatur. Invitato jam dicto episcopo, in honorem ¹⁹⁴ sancti Viti martiris consecratur ¹⁹⁵ (26); ibidemque plurima miraculorum, divina virtute mortalibus ¹⁹⁶ gestorum, in præsens usque signa coruscant. Nondum autem sitibundi erga Dei justiciam pectoris adimpleta profunditate, vir meritorum inæstimabilium electus Dei Vencezlaus terreni fascis honoris, quos casu novit, fragiles, depositorum fraternoque juri principatus moderamina spontaneo affectu illaturum cogitavit, necnon Romæ liminibus apostolorum ¹⁹⁷ orationis gratia quæritandis sub domni apostolici sacra auctoritate sæcularibus se renuntiaturum monachicoque habitu vestiendum, eaque conversatione vitæ temporalis extrema visurum interni ardoris siti anhelavit. Sed largissimi remuneratoris providentia, æquis semper meritorum recompensationibus se dignos glorificante, majora huic cœlestium consorti ¹⁹⁸ servare dignata est certamina, ut post horum nobiles triumphos nobiliora captet et præmia,

17 ¹⁹⁹. Quoniam vesano germani Bolezlavi regni desiderio ²⁰⁰ quoquo modo posset acquirendi, per multimodas insidiarum versutias in sanctum Dei exardescente, iter ²⁰¹ Romæ tendendum intercipitur, profanæ gentis cotidiana ²⁰² conspiratio domiciliorum latibulis furtive densatur, ipsiusque fratris invidia ²⁰³ magis magisque, diabolo fomitem præbente, accenditur. Nequaquam tamen omnium sæ-

VARIÆ LECTIONES.

¹⁸⁴ initio 1. F. itaque 2, 3. ¹⁸⁵ nationes *corr.* motiones 1. ¹⁸⁶ In tempore autem illo multi sacerdotes de provincia Bauuariorum et de Suevia, audientes famam de eo confluebant cum reliquiis sanctorum et libris ad eum, quibus omnibus habunde aurum et argentum, crasinas et mancipia atque uestimenta hilariter prout unicuique opus erat prestabat. Hii quoque omnes magistri mirabantur in doctrina ejus. Poterat namque imitator fore psalmistæ qui in spiritu dixit: Super omnes potentes me intellexi, quia testimonia tua meditatio mea est. In cujus etiam mente sola preciosæ margaritæ claritas fulgebat, cuique dominus tantam gratiam conferre dignatus est, ut et preliis victor existeret. Uultu autem fuit procerus, corpore castus, ita ut celebs libenti animo optaret uitam finire. Blandum habebat cum mitibus eloquium, quos autem sciebat inmites et uagantes sine causa, toto animo uitabat. *addit M.* ¹⁸⁷ reguntur 3. ¹⁸⁸ Bolezlav 2. ¹⁸⁹ tactus instinctu 2. ¹⁹⁰ mortalibus 2, 3. ¹⁹¹ Ratesponæ sedis 2, 3. *radaspone M.* ¹⁹² legaturus *suppl.* 1. ¹⁹³ c. d. t. s. b. *desunt* 2, 3. ¹⁹⁴ honore 2, 3. ¹⁹⁵ Episcopus autem Tutus expandit manus suas, cum gratiarum accione ad dominum ovans et dicens: Ite narrate filio meo Uencezlauuo dicentes: Jam ecclesia tua constat ante Dominum Deum uenustissime constructa. Cumque narrassent secundum jussionem episcopi, ualde gaudis fuit et conuocatis omnibus Deo opitulante ipse incipiens miro ordine fundauit ecclesiam in nomine sancti Viti. *M.* ¹⁹⁶ emortalibus 1. ¹⁹⁷ a. principis 2. ¹⁹⁸ glorificans m. h. celestis consortii 2, 3. ¹⁹⁹ *hic ca. itum distinctionem institui.* ²⁰⁰ v. vel invidia 3. ²⁰¹ inter 1. ²⁰² *deest* 2. ²⁰³ nequiti 3.

NOTÆ.

(25) Sedem tenuit a. 894—942.

(26) Ecclesiam a Tutonis successore, Michaele episcopo, consecratam esse, Cosmas tradit.

vitia in sanctissimi viri occultam necem conjuratorum beatam futuri diem trophæi ante Dei præsignationem accelerare valuerunt. Frater autem sceleris in eum luendi satis impatiens, ceteras fraudes in ejus cædem non debere visum est diutius persecuturum ²⁰⁴, verum unam aliis aptiorem nefas potius maturari a se ²⁰⁵ cautius inventam delegit. Nam cunctorum armis vestium contractura dolose latentibus, simulataque pace, amor sub fraterno obtutu quasi verus fingitur, qui magis nocendi facultate quærenda monstratur ²⁰⁶.

18. Sub cujusdam vero festivæ diei exultabili ortu infelix ille fraudis amicus domum propriam (27) omni arnamentorum copia, quæ huic genti umquam moris erant habenda ²⁰⁷, quam studiose fulgidam fecit; convivium plus solito parandum ministris indixit; amicos sub hylaritatis specie invitavit; ipsiusque principis supplex ²⁰⁸ ingressus palatium, conviviis eum interesse fraternis primo omnium quo dignaretur corrogavit. Cujus mansuetudini quamvis falsæ Deo dignus Vencezlaus ²⁰⁹ multum congaudens, atque consertis invicem manibus, domum ²¹⁰ gaudio introeunt. Epulis discumbunt. Vinoque post longum quisdam ²¹¹ ferocium convivarum saturatis, fraus conflata diu latere nesciens, eos quasi unanimiter in sancti viri necem accendit. Qui malivoli, mucronibus veste jam tectis, ter surgentes, terque iterum quasi quodammodo lassi sedibus se inclinantes ²¹², viribus saltim ²¹³ et audacia omnino emolliti, eo quod nondum divinitus jussa venerit passionis hora, inlæsum eum dimiserunt. Hujus rei ipse aut inscius, periculo non pavidus, divini tutaminis securitate animatus, quamvis cujusdam clientuli in ²¹⁴ aurem susurrantis cautela, quomodo contra eum moliti fuerint, præstrueretur, sede ²¹⁵ tamen non motus, fratrem, ceterosque considentes ²¹⁶ exhilarari, quasi hospitis ²¹⁷ grata vice, amabiliter rogavit. Et paulo post amota mensa surgit, impletaque vino patera, modestæ salutationis dicto omnes dulciter hujusmodi alloquitur: « Salutet vos salus omnium Christus! Calicem, quem manu teneo, in sancti archangeli Michahelis amorem ebibere, unumquemque nostrum ne pigeat, hoc amore spiritualitatis ²¹⁸ ejus altitudinem pro posse venerantes, ut quacumque hora lex naturæ ad extrema nos deduxerit, anima-

rum nostrarum paratus susceptor clemensque in paradisi voluptates dignetur fieri subvector, cordium imis precemur! » Statimque post verbum lætus ebibit, singillatim ²¹⁹ omnibus eodem amore singulos scyphos ²²⁰ ebibendos blandissimo propinat osculo. Intrepidus autem, sumptis tam honeste epulis, uti divino jussu res differtur, domum inlæsus revisit.

19. Noctis autem sequentis ²²¹ cursu; orationum ac elemosinarum curiosissima ²²² desudans instantia, futuri ²²⁷ conscius, mortis pro Christo jura pati devotus pernoctavit. Redeunte autem post galliciniamatutinalis horæ officio, pulso signaculo, non seguis thoro, ut jam est solitus, prosiliens, æcclesiamque properando ingressus, cantum nocturnalem laudesque matutinales modesta intentans auscultatione, post plurimas oraciones domum lassis membris aliquantum somno ²²⁴ reficiendis divertitur. Rubente jam ²²⁵ primum aurora, execrabili memoria scribendus Holeczlaus ²²⁶ viri sancti germanus, perversitatis auctor, quæ prius arma contra innocentem latenter commoverit ²²⁷ non inmemor, specu quo latuit, more lupino, cum ex adverso agnum furtive lacerandum irruit, ipse cum aliquot sequacibus huic sceleri comparibus furibunde progressus, et mucronæ succinctus, viro simplici media via obvius restitit. Quem sanctus ipse mitissima inter salutando ²²⁸ benignitate ²²⁹ ita ²³⁰ alloquitur: « Ave, frater dilecte! grates immensæ dilectioni tuæ a nobis sint relatæ, quia honorifice disposito ²³¹ heri convivio bene nobis et sotis jucunde ²³² ministrasti. » Tam ²³³ dulci pessimus ille non respondens allocutioni, sed extracto cicuis ense, in sancti capitis verticem ut fortius valet, percutiens, ait: « Melius hodie tibi præparavero ²³⁴ convivium! » Sed ²³⁵ ferro resiliente et nec vulneris tandem signum annotante ²³⁶, geminatur ictus. Quo nihilo magis lædente, tercio ferire cum velit, una cum extenso ictus ensis manu territi militis ²³⁷ excidit. Quem statim sanctus Vencezlaus per capulum ²³⁸ surripiens et supra scelerosum fratris jam inermis verticem manu librans ²³⁹: « Videsne, inquit; o funeste? Verti in te posset tuæ crudelitatis exitium. En! unde prohibeor fraterni sanguinis fieri effusor. Sed nolo, de manu mea ultimo examine sanguis ²⁴⁰, o frater, tuus quærat in me. Redcipe gladium, matura supplicium; quæ sunt agenda

VARIE LECTIONES.

²⁰⁴ persecuturum 3. ²⁰⁵ ac pro a se 1. ²⁰⁶ præmonstratur 2. ²⁰⁷ habendam 1. ²⁰⁸ suplex 1. ²⁰⁹ vencilaus 1. ²¹⁰ super lineam addit 2. ²¹¹ quibusdam 2. 3. ²¹² acclinantes 2. 3. ²¹³ saltem 2. ²¹⁴ ut 1. ad 3. ²¹⁵ sed eo 2. 3. ²¹⁶ confidentes 1. 2. ²¹⁷ ospitis 1. ²¹⁸ spiritatis corr. spiritualitatis 2. ²¹⁹ singillatim 1. ²²⁰ cyphos 1. ²²¹ frequentis 1. frequenti 2. ²²² curiosissima 1. ²²³ futuræ 2. 3. ²²⁴ somnio 1. aliquanto (deest somno) 2. ²²⁵ autem 2. 3. ²²⁶ belezlaus 2. ²²⁷ c l 2. ²²⁸ salutandum 3. ²²⁹ benignitate 1. ²³⁰ deest 1. ²³¹ deposito 1. ²³² abunde 3. ²³³ Jam 1. ²³⁴ præparo 2. 3. ²³⁵ Et vix sanguis emanuit, quia inpotens erat pre pauore horribili, et beatus Uencezlaus facile superare potuisset eum, quia et gladium abstulit a manu ejus, sed noluit semet ipsum polluere. Ille uero uociferabatur dicens: Eia ubi estis? adjuvate me. Tunc omnes maliuoli accurrentes de lateribus cum gladiis et lanceis multis uulneribus laniantes occiderunt. M. ²³⁶ anotante 1. ²³⁷ m. l. 2. ²³⁸ capulam 1. ²³⁹ uibrans 2. 3. ²⁴⁰ tuus o f. s. 2.

NOTÆ.

(27) Bolislawiæ, hodie Bunzlau; in Laurentii Casinensis libro Uollesclabus vocatur.

ne differas in longum ! Resumpto iterum fratre A impius ferro, altum quasi vinci metuens clamat, in auxilium sui socios ²⁴¹ vocat, se quasi coactum et a fratris impetu prius læsum repugnare simulat. Mox sotii magno clamore vocati accurrunt, causam quasi sceleris ²⁴² inscii de tumultu quærunt domini sui fervidam sentiunt iram. Eoque jam tunc sceleris auctore quarta vice sacrum caput per ictum saltim confringente, omnes simul armis irruunt, certatim membra lanceis gladiisque perfodiunt. Corpus sauciatum humi prosternitur semivivum. Crebrescunt iterum iterumque sævæ gladiatorum percussiones ; sanguis innocuus effunditur ; corpus labe vacuum minutatim ²⁴³ quasi a canibus laceratur. Anima sacratissima carnei clausura, domicilii sub tot vulnerum exuta tormentis, nobili triumpho angelicis subvecta manibus, summi remuneratoris aspectum gaudio visura, et inter gloriosos martirum ordines per ævum confessura, sub 4 ²⁴⁴ Kalendarum Octobrium perpetuo lætantia regni cœlestis ingreditur consortia.

20. Sacrum autem corpus credulorum pauci qui aderant venerabiliter sarcofago ²⁴⁵ includentes, celebrato a clericis funebri obsequio, extra æcclesiam certaminis loco vicinam condiderunt. Succedente post hinc in regnum nimix perversitatis duce Bolezlavo, sævitiaque ejus in catervas fidelium ²⁴⁶ furente, non multo post beati viri necem ²⁴⁷, humana dum fruitur vita, clericos et amicos, necnon servicio ejus familiariter junctos, subita mortis sententia damnavit ²⁴⁸.

21. Peracta fortissimi Dei athletæ ²⁴⁹ venerabili passione, ministri quidam sanguinem, qui per tabulas æcclesix ipsa martirii hora aspersus apparet ²⁵⁰, jussi aqua lavantes, penitus absterserunt. Posteraque die illuc venientes, non minus quam cum primum parieti adhæsit cruorem ipsum eodem loco dilatatum ²⁵¹ conspiciunt. Non parum ipsi hoc viso ²⁵² territi, aqua iterum allata, multo ²⁵³ studiosius abluere decertant. Crastino autem probandi causa, si etiam adhuc frustrati sint, redeuntes, non minus tinctum sanguine parietem, quamvis ter ablutus videatur, agnoscunt. Quibus ²⁵⁴ multum super hoc mirantibus, eoque abluendi labore post inde cessantibus, usque hodie sanguinis ejusdem intinctione paries ipse pro signo venerando nitescit.

22. Ut ²⁵⁵ veracium sæpe nobis relatu patefactum est, post constantissimi triumphum ²⁵⁶ athletæ omnes sanguinis effusores innocentis superno incussi furore, aut demonum potestate rapti inter homines

postea non comparuerunt, aut versa pro viciis natura, canum ²⁵⁷ latratu vice loquendi utentes. dentium stridore morsus imitantur ²⁵⁸ caninos, aut misera corporum ariditate siccati, nec non auditus continua privacione, vitam ipsis saltim odiosam finiunt.

23. Quiescente ibidem per trium spatia annorum venerando corpore, fidelibus quidam ²⁵⁹ nocte visum est, ut, Deo rem insinuante, inde ad æcclesiam sancti Viti martiris, quam ipse jam construxerat, religioso condendum sepultura transferri debeat. Qui somno emersi viso credentes, et licet principis tyrannidem metuentes, noctis tamen medio conticinio bustum quam pavidi recludunt, preciosum martyris pignus, non aperto sarcofago, vehiculo ²⁶⁰ percaute ligatum superponunt, viamque qua gressus eo dirigitur, carpentes, perveniunt ad rivum (28), incedendo supergredi animalibus plaustrum ducentibus nimia profunditate intransibilem, naviculis et portu utrimque ²⁶¹ carentem. Stant quippe circumspicientes Pons jam fractus undosa transgressione dissipatur ; ligna ad ejus reparationem non inveniuntur. Quid facerent ²⁶² ? Dum in hac versantur angustia, subito erectis obtutibus, ecce mira Dei præsentis virtute, plaustrum altera stat ²⁶³ ripa, undiquesecus ²⁶⁴ aquæ humiditate ²⁶⁵ intactum Quo miraculo ipsi aliquantum hæsitantes, transnato supra caballos rivulo, vehiculum sacro fasce gravatum prosecuti, ad locum prædestinatum citius applicant, æcclesiam cum sarcofago Deum laudando introeunt, foribusque diligentius obseratis precibusque sinceriter effusis, sarcofagum aperiunt ; et ecce corpus carnea adhuc mole integrum et per cuncta vulnera sanum, apparentibus ²⁶⁶ tantum plagarum signis, nisi solum vulnus fraterno ense factum, quod se dehiscens sanguine visum est manare. Incluso iterum sub ipso altaris aditu, comitante fidelium turba, interque sonantibus clericorum ymnis, preciosum corpus celebri memoria venerandum condiderunt. Ibi vero divina sæpius coruscante omnipotentia, innumerabilibus miraculorum signis felix exultatio fidelibus terrorque incredulis, tanti viri meritis, frequentissime clarescit. Cujus autem translationis tempus sub 4 ²⁶⁷ Non. Marcii mortalibus celebrandum annotatur. De virtutibus autem, quæ pietas divina per meritorum ejus orbi clarescentem gloriam post dignata est operari, sermonis nostri transcursu curiosa interseratur mentio, condignum videtur.

VARIE LECTIONES.

²⁴¹ s. in a sui 2. ²⁴² s. q. 2. ²⁴³ minutatim 1. ²⁴⁴ III, Kal. Oct. M. ²⁴⁵ sarcofago 2. *constanter.* ²⁴⁶ f. c. 2. 3. ²⁴⁷ *deest* 1. ²⁴⁸ Illi quoque forsitan cursu rapido venientes in civitatem Pragam omnes amicos ejus peremerunt et clericos ejus persecuti sunt. M. ²⁴⁹ athletæ 1. ²⁵⁰ apparuit 2. ²⁵¹ dilatam 1. ²⁵² *deest* 2. ²⁵³ multa 1. ²⁵⁴ Q. vero 2. 3. ²⁵⁵ Et 2. 3. ²⁵⁶ ath. tropheum 2. ²⁵⁷ canu 1. ²⁵⁸ imitantur 1. ²⁵⁹ quibusdam 2. 3. ²⁶⁰ vehiculo *corr.* vehiculo 1. ²⁶¹ utrique 1. ²⁶² q. f. *deest* 2. ²⁶³ stat a. 2. 3. ²⁶⁴ *secus deest* 2. ²⁶⁵ humiditatem 1. ²⁶⁶ aparentibus 1. ²⁶⁷ III. M.

NOTÆ.

(28) Rivi vocabulum Rokytница ex Cosma et Christiano adnotat Dobrowsky.

24. Quidam crimine judiciario capti ²⁶⁸, palatium A sub vinculis ingressi, principis jussu carceri includuntur, tenatioribus infra ligaminibus per manus ac pedes sub crudeli ²⁶⁹ custodia implicantur ²⁷⁰. Qui media nocte, ut erat necesse, pervigiles, strictura compedum ac manicarum miserabiliter contriti, gemitu amaro corda pulsantes, in hujusmodi verba orationis, dormitante parum custode, omnes simul flendo ²⁷¹ proruperunt : « O summe gementium consolator Deus, cœli terræque mirabilis creator, aspice nos mortis juri destinatos, et per suffragia dilecti tui Vencezlavi militis, qui semper jam in mundo vivus, miseris pro tuo nomine benignus extitit defensor, ab instanti damnatione educere nos miserimos dignare. Facta oratione, media pars carceris, qua custodes stantes vigilabant, repente tota quasi ære densissimo ²⁷² obnubilatur ; extinctisque intus ardentibus vigillum lucernis, cetera pars, qua vincti jacent, quasi sole clarissimo serenatur. Et ecce vox repentina, cœlitus ut vere credendum est ²⁷³ emissa, vinctis in aures tonat ²⁷⁴ ; ut surgant, indicit. Qui ergo tam pavore quam ²⁷⁵ læticia stupefacti, membra silenter movent ; statimque vincula in partes disrupta decidunt, manus solvuntur ac pedes ; apertoque divinitus carceris hostio, læti exiliunt. Ita Dei nutu expediti, laudes Christo sanctoque ejus martiri Vencezlavo inter populos referunt, immensaque virtutum ejus mirabilia constantissime et credentes et ammirantes propagare decertant.

25. Inter ²⁷⁶ quos gentilis quidam, baptismi gratia nondum mundatus, cum se jam per beati merita Vencezlavi morte liberatum senserit, ad fidei catholice veram agnitionem devotus convertitur, salubri lavacro purgatur, firmataque fide ²⁷⁷, ac Dei in se confixo amore ^{277*}, natum unicum, quem æque propria vita dilexit, in clericatus officium Dei servicio ad beati martiris æcclesiam se daturum promisit.

Hoc postmodum impleto, credens ipse Deoque serviens, satis longam perduxit ætatem.

26. Huicquid ²⁷⁸⁻²⁷⁹ aliud non minus succedit miraculum. Juvenculum quendam cubicularium, nomine Podhiwen ²⁸⁰, ceteris fideliozem servulis ²⁸¹, ejusque secretis aptiorem, vir sanctus jam sæculo vivens admodum amavit ; cujus etiam superius meminit scriptum. Qui ²⁸² karissimo privatus domino, lamenta tristic per dies frequentavit, et non minus plura factorum ejus exempla, quorum ipse conscius est, inter multos laudando dilatavit. Quo dux vesanus comperto, rapidissima ²⁸³ succensus ira, suspendio mox eum ²⁸⁴ interire jubet. Suspensus namque, ut vera bonorum testantur dicta virorum, post biennium, non aliter quam viva et sana solent hominum capita, florenti canicie per pilos ²⁸⁵ crescere atque candescere visus est,

27. Interea ²⁸⁶ captus quidam severa judicis sententia, in similem carceralis custodiae pœnam, altera die perimendus, intruditur ²⁸⁷, et prioribus solutis, multo strictius vincitur. Qui ²⁸⁸ etiam amarissime flendo sanctum Dei Vencezlaum intimis ad sui auxilium precibus vocavit dicens : « Sancte Dei martyr, si tantum, ut homines dicunt, apud altissimum Deum obtinere vales, interveni pro me morituro, ut tuis liberatus meritis, ad criminum purganda commissa miser ego præsentem aliquantum diutius vitam subsistam, » Statimque ut oratum ²⁸⁹ est, ruptis quam fortiter vinculis, Dei gratia nesciis custodibus carcere est exsolutus ; sed extra astantibus paganorum latronibus iterum captus nimium constringitur, et dum longius sub vinculis, precio quo possit commutandus transfertur, priorem repetit orationem : ac mansuefactis gentilium cordibus, sponte cum solvunt ac dimittunt. At ²⁹⁰ ita denuo liberatus, laudes Deo et beato duci per terras eundo magnificavit ²⁹¹,

28. Mansisse fertur eadem civitate, qua sanctum

VARIE LECTIONES.

²⁶⁸ judiciario capiti 1. ²⁶⁹ deest 1. ²⁷⁰ post hæc in carcere plurimi homines jacebant in ligno inclusi, et unicuique fuit torques ferreus in collo et hii omnes in angustiis suis Dominum omnipotentem deprecabantur dicentes : Domine Deus per merita et orationes beati Ve(n)zezlavi adjuva nos Nocte autem insecuta quasi tintinnabulum sonuit in auribus eorum, et lux refulsit in carcere, et tetendit se lignum velut arcus, et extraxerunt pedes suos de ligno. Tunc omnes votiferabantur unanimiter dicentes : Domine Deus miserere nobis. Mox adfuit Christi virtus, et uniuscujusque torques contractus, cecidit de collo, cecidit in terram, M. ²⁷¹ deest 2. 3. ²⁷² denso 2. ²⁷³ II. u. v. c. c. *desunt* 2. ²⁷⁴ intona 2. 3. ²⁷⁵ et 1. ²⁷⁶ Quo viso miraculo unus paganus qui in eadem tentus servabatur, votum vovit dominæ dicens : Si Deus adjuvat me per merita beati Wencezlavi, credo in Christum, et dabo filium meum ei in servitium. De quo statim omnia vincla ferrea ceciderunt, quem iterum iterumque artiusque incluserunt, et rursum sicut ante ceciderunt ab eo compedes. Qui continuo dimissus, et sancta fide instructus, baptizatus est, et postea vixit plurimos annos. M. ²⁷⁷ firmitaque fidei 1. ^{277*} a, c 2. *gnatum corr.* natum 1. ²⁷⁸ *Quæ in hoc capitulo leguntur, non habentur in M.* ²⁷⁹ Quicquid 1. II. quoque 2. 3. ²⁷⁸ Podhivuen *alio atramento sed eadem manu in loco vacuo relicto 1 ubi h superscriptum.* n. P, *desunt* 2. 3. ²⁸¹ s f. 2. ²⁸² vi 1. ²⁸³ rabid 3. ²⁸⁴ enim 1, ²⁸⁵ pillos 1. ²⁸⁶ Alius quoque eodem modo jussus fuerat retrudi in carcerem, a quo similiter cuncta argumenta vinculorum disrupta ceciderunt, quem increduli statim comprehendentes vendiderunt longinquis paganis. Qui cum duceretur ab eis, meritis beati Wencezlavi sicut et frequenter ceciderunt catene de manibus ejus, et torques de cervice ejus. Qui etsi gentiles erant, cernentes mirabilia Dei cum dimiserunt. M. ²⁸⁷ includitur 2. 3. ²⁸⁸ Qu n 1. ²⁸⁹ oratus 1. ²⁹⁰ Et 2. 3. ²⁹¹ Postea quoque alium jussit princeps recludi in carcere, qui cum suspiriis frequenter invocabat Dominum dicens : Domine Deus per merita beati Wencezlavi adjuva me. Et dum obdormivit, statim expergefactus, vidit se stare extra carcerem in plateis, et neque compedes erant in pedibus ejus neque manices in manibus neque torques in collo illius. Et egressus ad vicarium, narravit quomodo mirabiliter Dei virtute raptus esset de carcere, quem illi statim dimiserunt *add.* M.

requiescit corpus, mulier quædam visu orbata, manuum recurva inflexione ab ipso jam ortu contracta, omni usu ²⁹², manibus per naturam concessa privata. Quæ videlicet, reverso per annum die festivo ²⁹³, æcclesiam sancti Viti martyris ingressa, et ante sepulchrum beati Vencezlavi, quo desideravit, ducta, orans prostrata, tamdiu precibus lugendo perseverat, quoad cunctis cernentibus sancti viri meritis visu inluminatur, et manuum salva restitutione instauratur.

29. Postea quoque captus quidam ab his, quibus aliquantum pecuniæ sub accomodacionis ²⁹⁴ pacto debuit, diuque sub vinculorum districtione, quo debitum solvat, contritus est. Sed ceteris imminetibus ²⁹⁵ negociis, aliquo per urbem ipsi vagantes, vinctum interim eum ²⁹⁶ inter viam publicam et æcclesiam deforis sub custodia jacentem dimiserunt. Ille media versatus angustia, manus contra portam æcclesiæ levavit, hoc modo precatus: « O dux mitissime martirque sanctissime, cum jam multos ab impiorum manibus sanctitas tua ad magnum Deum intercedendo eripuerit, exoro miser, ne me obliviscaris ligatum, sed solita pietate hinc me facias exsolutum ²⁹⁷. » Præsente ²⁹⁸ cicius Dei clementia, beati martiris precibus quasi ferrea acie concisa ²⁹⁹, subito dissolantur vincula, ipseque Dei templum grates rependendo ingressus, prolatisque ad Deum et sanctos martires orationibus, liber domum remeavit.

30. Francorum igitur provincia vir quidam pedum ³⁰⁰ incessu ab ipsa jam infantia carens ³⁰¹, et viciata natura non gressibilis sed reptilis per terram se contrahendo incedens, nocte quadam per soporem visione intremuit, quoniam miræ pulchritudinis vir, allis ³⁰² indutus, lectulo assistens ³⁰³, claudum excitat, ac salutem monstrat dicens: « Quoquo modo

A valeas, o pauper, surge, ac Pragam, Boemiæ ³⁰⁴ civitatem, quamvis omni data pro vehiculo quo feraris substantia, proficiscere, eoque perventus, æcclesiam sancti Viti martyris, qua sanctum Vencezlavi martiris corpus requiescit, ingreditor: factaque oracione ibidem, gressus præter omne dubium recipies sanitatem. Qui somno emersus jussa ³⁰⁵ negligens, somni se delusum credens, iter impostum omnino differt. Nocte autem insecuta cubili pauper quiescens, eundem tantæ claritatis seniore lectulo iterum ³⁰⁶ cernit adstantem, qui eum hoc modo redarguens ait: « Pauper amande, somno excitare, visionis hujus verum ³⁰⁷ agnosce præsigium. Unde misero tibi negligentia, corpus debile curandum? Cur iter ³⁰⁸ ad propriam salutem nuper mea tibi inductum ³⁰⁹ visione distulisti? » Qua increpationis asperitate claudus evigilans, pulso auditu dubio, veritatis non inscius, respondit: « Proficisci non moror, o pie ac venerabilis senior! » Factoque mane, paratur quantocius vehiculum: ac data mercatoribus per eandem viam tendentibus placita mercede, festino eorum ductu ad jam destinatum ³¹⁰ pervenit locum, et juxta priorem viri in ³¹¹ somno apparentis monitionem ³¹² sancti Viti martiris æcclesiæ, qua beatum corpus quiescit, gressuum orbitate invalidus, aliorum ³¹³ portacione infertur. Solo ante aram prostratus, intime Deum sanctosque precatur. Non diutius morante virtutis divinæ ³¹⁴ subsidio, sed per miranda beati Vencezlavi martiris ³¹⁵ merita, pedum nervi prius contracti quasi fragore extenduntur ³¹⁶, bases et plantæ consolidantur. Surgit Dei gratia sanus, relataque ³¹⁷ gratiarum actione, sana et forti incessus restauratione potenter sine alicujus sustentaculo egressus, patriam exultando ac Dei mirabilia latius prædicando revisit ³¹⁸.

VARIÆ LECTIONES.

²⁹² visu 1. ²⁹³ festo 2. ²⁹⁴ acomm. 1. ²⁹⁵ in mentibus 1. ²⁹⁶ cum 1. ²⁹⁷ absolutum 2. ²⁹⁸ Crescente 1. ²⁹⁹ c. a. 2. ³⁰⁰ deest 1. ³⁰¹ vir claudus M. ³⁰² alis 2. ³⁰³ asistens 1. ³⁰⁴ noemiæ corr. boemianæ 1. ³⁰⁵ visa somni n. se d. esse c. 2. ³⁰⁶ deest 1. ³⁰⁷ certum 2. ³⁰⁸ ita 2. ³⁰⁹ i. tibi 2. ³¹⁰ designatum 2. ³¹¹ in s. a. desunt 2. ³¹² ammonitionem 2. ³¹³ ab horum 2. ³¹⁴ d. v. 2. ³¹⁵ deest 3. ³¹⁶ dist. 2. ³¹⁷ elataque 1. ³¹⁸ r. Explicit passio S. Wencezlai 2.